

Seria de autor

•

AURELIU BUSUIOC

Aureliu BUSUIOC (1928, Cobâlca, azi Codreanca, județul Orhei – 2012, Chișinău), scriitor român. Își ia bacalaureatul la Colegiul „C. Diaconovici-Loga” din Timișoara. Urmează Școala Militară de Ofițeri Activi de Transmisiuni din Sibiu, pe care, în timpul examenelor de absolvire (1949), o părăsește, pentru a se alătura familiei, obligată de autoritățile sovietice de ocupație să se „repatrieze”. Se află în lagărul sovietic de filtrare de la Sighet (1949-1950). Este depanator-radio la un atelier din Chișinău, student la Institutul Pedagogic din Chișinău, apoi redactor la Editura de Stat. În 1955 debutează editorial cu placheta de poezii umoristice *Prafuri amare* și cu cartea pentru copii *La pădure*. Lucrează în presa timpului. Îi apar volumele de versuri *Piatra de încercare*, *Firicel de floare rară*, *Dor*, *Poezii*. În 1966 publică romanul *Singur în fața dragostei*. În 1969, la Teatrul *Luceafărul* din Chișinău îi este montată piesa *Radu Ștefan, întâiul și ultimul*, interzisă de autorități după câteva reprezentații. În 1973 îi apare romanul *Unchiul din Paris*, tradus peste un an în rusă, germană (trei ediții), slovacă, bulgară ș.a. În 1986 îi apare romanul *Local – ploi de scurtă durată*. Laureat al Premiului Național (1996). În ultimii 15 ani, publică romanele *Lătrând la lună* (1997), *Pactizând cu diavolul* (1999), *Spune-mi Gioni!* (2003), *Hronicul Găinarilor* (2006), *Și a fost noapte...* (2012).

„Aureliu Busuioc merge la vânătoare nu ca Mihail Sadoveanu, ci ca Eugen Negrici. Îndeplinește lucid și sceptic ritualurile plăcerii. Propriul său scris și-l privește cu scepticism... Raționalismul incoruptibil, spiritul de observație mereu activ, curajul de a regândi adevărurile aflate în circulație, distanța ironică față de scris, ca și o anumită nesupunere calmă, de om de bună condiție, față de orice constrângere, la care se adaugă vasta cultură literară și plăcerea jocului, fac din Aureliu Busuioc un prozator sigur pe el și rafinat.”

Alex. ȘTEFĂNESCU

AURELIU
BUSUIOC

Hronicul Găinarilor

ivit lumii de către domnia mea
Aureliu Busuioc, grămătic

ROMAN

Ediția a IV-a

CARTIER POPULAR

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: (021) 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md
cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe shop.cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, Barnes & Nobles și pe cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.
Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.
Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md
Librăria online, shop.cartier.md.
Tel.: 068 555 579. E-mail: vanzari@cartier.md

Colecția *Cartier Popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu
Editor: Gheorghe Erizanu

Lectori: Em. Galaicu-Păun, Valentin Guțu, Dorin Onofrei
Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban, după o fotografie din spectacolul *Hronicul Găinarilor*,
montat la Teatrul Național „Mihai Eminescu”, în regia lui Petru Hadârcă
Credit fotografic: Roman Răbaliu, Teatrul Național „Mihai Eminescu”

Design/tehnoedactare: Marina Darii
Prepress: Editura Cartier
Tipărită la Bons Offices

Aureliu Busuioc
HRONICUL GĂINARILOR
Ediția a IV-a, ianuarie 2022

Ediția I, Ed. Prut Internațional, Chișinău, 2006; ediția a II-a,
Ed. Cartier, Chișinău, 2012; ediția a III-a, Ed. Cartier, Chișinău, 2016.

© 2022, 2016, 2012, Editura Cartier, pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.
Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Busuioc, Aureliu.

Hronicul Găinarilor: ivit lumii de către
domnia mea Aureliu Busuioc, grămatic: Roman/ Aureliu Busuioc;
cop.: Vitalie Coroban. – Ed. a 4-a. – Chișinău: Cartier, 2022 (Bons Offices SRL). – 216 p. –
(Cartier Popular/ colecție coordonată de Gheorghe Erizanu, ISBN 978-9975-79-891-4)
(Seria de autor. Aureliu Busuioc, ISBN 978-9975-86-039-0).

1000 ex.
ISBN 978-9975-86-555-5.
821.135.1(478)-31
B 96

Cartea întâi

1

La treisprezece ani împliniți ai secolului XIX, satul Găinari, comuna Roșcoveți, de fapt, cătunul cu acest nume, o așezare anapoda cu vreo cinci-șase bordeie, dintre care numai două mai puțin becisnice, nu avea rădăcini adânci ca să poată fi căutate și, mai cu seamă, descoperite prin cronici îngălbenite de vreme. Mai mult: răsărise pe vremea războaielor și împăcărilor dintre ruși și turci dintr-o sămânță aruncată întâmplător într-o văiușă strivită între două dealuri întinse, populate de dropii și potârnicii și acoperite doar de netreb-nica și trufașa colilie.

Sămânța avea nume omenesc, își zicea Panteleu Avădanei, pe atunci încă locuitor al Roșcoveților, și fusese aruncată întâmplător, pentru că abia la cinci ani de la fuga nevastă-sii, Rada, cu un țigan din geambași, când începuseră să dispară misterios și periodic orătăniile din bătăturile gospodarilor, niște copleși descoperiseră în dosul casei lui o groapă comună bine mascată, plină de penele, clonțurile și scurmușele boghetelor și moțatelor pierdute în atâta amar de ani.

După afrontul soaței, Panteleu, ori că de rușine, ori că de durere, își făcea veacul mai ales la crâșmă, așa că roșcovețenilor nici prin cap să le treacă bănuiala că un consătean de-al lor, care-și bea cu silință mințile, ar fi fost în stare de unul singur să-și practice cu asemenea insistență meseria secretă și, la început, s-au minunat de măiestria omului care i-a dus de nas cinci ani încheiați. Apoi, în mulțimea de păgubiți, s-au găsit doi justițiarî ce nu și-au jelit organele olfactive și,

coborând în groapă, s-au pus pe numărât ciocurile, ca fiind elementele cele mai rezistente la putrefacție. Dar, ajunși cu numărătoarea la vreo trei sute, au sărit ca din pușcă pe pământ, au cerut licoare contra ameteții și, venindu-și în fire, au hotărât să pornească judecata.

Roșcovețenii nu erau oameni setoși de sânge. Strigați la oaste, preferau să-și ascundă iubirea de pace prin hățiturile pădurilor din împrejurimi. Mai mult: și faptul că, puși în fața flagrantului cu orătăniile, nu se repeziseră imediat să-l linșeze pe vinovat constituie un argument serios pentru cele afirmate mai sus, dar de simțul acut al proprietății nu erau lipsiți și o asemenea provocare nu putea fi trecută cu vederea sau iertată.

„Să-l spânzurăm!”, fu verdictul strigat în unanimitate de mulțimea înghesuită în jalnica bătătură a hoțului de găini.

Panteleu, care stătea nici viu, nici mort rezemat de prispa înaltă, privind tâmp la gloata în care se putea observa și un număr impresionant de tovarăși de pahar, acum însă și ei strigători ai sentinței, făcu, în sfârșit, o mișcare ce ar fi putut fi luată la fel de bine ca o încercare de a cădea în genunchi, precum și ca o tentativă de fugă.

Cei doi justițiarilor îl prinseră imediat din ambele părți:

— Șezi binișor! Îl îndemnară ei. Ori ți-i poftă să te faci lumea fărăme?

Mulțimea însă nu se putea ogoi:

„La ștreang cu găinarul!”

Panteleu reuși, în cele din urmă, să cadă în genunchi:

— Oameni buni, șopti el cu gura uscată de spaima morții. Fraților... Mă rog...

Dar vorba i se pierdu pe loc în urletele gospodinelor, care veniseră înarmate cu făcălețe, cu tigăi și cu alte arme potrivite puterilor părții femeiești:

— La ștreang, ștreangul! Necuratul ți-i frate!

Unul dintre justițiar, care se dovedise a fi și mâna dreaptă a vornicului satului, ridică brațele și mulțimea, cam temătoare de putere, tăcu.

— Eu unul așa cred: pentru faptele lui și spânzurătoarea-i puțină...

— Așa-i, așa-i, încuviințară păgubiții.

— Să-l închidem în casă și să-i dăm foc! strigă cât o țineau băierile o zdrahoancă, agitând în aer un țăpoi de care atârna neștiut de ce un scutec de tort.

— Bine-i și cum zice muierea, numai că...

Ajutorul vornicului făcu o pauză lungă. Mulțimea îl așteptă în tăcere să-și mântuie gândul:

— Numai că iaca buba: turcii taie mâna pentru furțișag, așa-i scrisă legea lor. Legea noastră spune că pentru hoție să se dea vergi și să se poarte lotrul cu dărăbănica prin fața lumii, ca să-și strige singur vina... Și numai pentru moarte – moarte să se deal! Bine, îl spânzurăm ori îl ardem. Și ajunge vestea la isprăvnicie... Câte capete au să cadă pentru că am pedepsit fără voia puterii un pârlit de găinar?

Prin mulțime trecu un murmur surd de nemulțumire.

— Poate să-l omenim cumva, să-i dăm niște daruri? chicoti un omulean din cei mai în fața gloatei.

— Dară spânzură-l tu, viteazule! Hai!

Omuleanul se retrase ușurel în mulțime.

— Lăsați șaga, făcu cel de al doilea justițiar. Îl legăm și-l ducem burduf la isprăvnicie, la județ!

— Și acolo să-i dea câteva vergi la cur și drum bun? Iar noi să rămânem cu paguba?...

— Apoi asta-i cam așa, făcu ajutorul vornicului. Vrem, nu vrem, cu paguba rămânem, de unde să scoți o para chioa-

ră din hahalera asta? Prinde orbul, scoate-i ochii! Dar inima trebuie să ne-o răcorim...

Înțelegând că hopul cel mai greu trecuse, Panteleu începu să prindă culoare la față. Nu mai tremura, deși în ochi i se mai putea citi groaza de bătaia ce avea numai decît să urmeze.

— Câte găini ai furat, ticălosule? îl luă din scurt cel de-al doilea iubitor de dreptate, apucându-l de coamă și ridicându-l în picioare. Nu te aud!

— Nu știi..., șopti Panteleu.

— Dar oasele? Unde-s oscioarele moțatelor mele, blestematele? Că în groapă nu-s!

Panteleu întoarse capul spre dărăpănătura de șopron, unde stătea legat cu un curmei un zăvod flocos și murdar, mai mult mirat decît speriat de mulțimea adunată în bătătură.

Prinzând privirea stăpânului, javra se ridică în picioare și începu să dea din coadă.

— Ia te uită, bată-l Dumnezeu să-l bată, diavolul! Copiii mei se culcau flămânzi, da el își hrănea jigodia cu găini! strigă zdrahoanca. Iate-l ce gras îi!...

— Să-l punem să crape tot ce-a strâns în groapă! strigă omuleanul, acum din mijlocul gloatei.

— Adică rămânem cu paguba..., constată ajutorul vornicului. Îl ducem la isprăvnicie.

— Ba eu zic așa..., ieși în față um bătrân îmbrăcat într-un suman curățel, cu niște plete sure, bogate, care-i acopereau umerii. Iacă ce zic eu...

Toate privirile se îndreptară spre vorbitor. Cum perspectiva unei despăgubiri era vădit nulă din cauza insolvabilității ticălosului, iar spectacolul compensator, adică înălțarea în ștreang a celui ce ținuse în șah o așezare întreagă timp de cinci ani, nu putea fi realizat, oamenii se simțeau cel puțin

frustrați, așa că își ciuliră plini de speranță urechile la vorbele bătrânului ce părea să se bucure de stima consătenilor.

— Iaca ce zic eu, făcu bătrânul. Îi tragem o bătaie bună, îl ungem cu dohot și-i facem vânt din sat. Să uite drumul înapoi în vecii vecilor!

— Bravo! izbucni mulțimea. Și să-l tăvălim prin penele jertfelor nevinovate!

— Ca pe-o mireasă curvă!

— Și să-i dărâăm casa! Nici amintirea lui să nu pută!

Peste câteva clipe, în mijlocul curții apărură o capră de tâmplărie. Vreo patru săteni mai voinici îl umflară pe găinarul care se zbătea de mama focului, strigând vorbe de iertare, și-l legară de capră cu fața în jos. Îi smulseră țării, dezgolinându-i șalele și bucele, și, neștiut de unde, alături de masa de lemn apărură pe loc și o grămadă de nuielușe de lozie, cât să împletești vreo cincisprezece panere.

— Care începe? întrebă ajutorul vornicului.

Și, fără să mai aștepte răspuns, apucă din grămadă o vergea mai grosuță, o făcu să șuiere de vreo câteva ori prin aer, apoi o repezi peste fesele rotunjoare ale lui Panteleu:

— Unsprezece găini mi-ai crăpat, tâlharule!

Urletele lui Panteleu păreau covițaitul de moarte al unui godac înjunghiat. Câteva muieri mai inimoase ieșiră din curte crucindu-se. Dar bărbații se înghesuiau la rând, lovind și strigând suduieli din cele mai alese. S-ar fi părut că e o întrecere de flăcăi la dat cu îmblăciul în snopii de secară.

Curând Panteleu încetă să mai țipe și, când veni rândul bătrânului, acesta frânse în mâini nuiaua:

— Gata. Basta, că vine moartea... Ia uitați-vă, a dat sângele și nici nu mai înțelege unde-s șalele, unde-i curul... Dați încoace dohotul!...

Cineva îi întinse o merță din coajă de tei plină rasă cu unsoarea neagră.

Bătrânul se aplecă și își rezemă urechea de spata stângă a găinarului.

— Suflă, slavă Domnului. Și inima-i bate...

Apoi luă pe-o surcică din unsoarea puturoasă și începu s-o întindă ușurel pe spatetele păcătosului.

Vreo doi flăcăi îi dezlegară furului mâinile și picioarele.

— Întoarceți-l cu fața în sus, zise bătrânul.

Flăcăii îl întoarseră.

— Ia uitați-vă, oameni buni, ce melestiu are! strigă uluită o muiere ce se afla mai aproape de eșafodul improvizat.

Bărbatul de alături, se vede că omul femeii, o apucă de cot:

— Mergi tot amu acasă, cățeaua naibii! Moare un om, dar ea tot la pulă se gândește!...

Bătrânul acoperi cu păcură pieptul și pânțelele lui Panteleu, apoi ceru o vadră de apă.

— Săltați-l în cur, porunci el.

Flăcăii se executară și moșul repezi cu putere apa din vadră în fața nenorocitului.

Panteleu deschise ochii cu greu. Nu părea să înțeleagă ori să simtă ceva.

Apoi...

Multă vreme apoi s-au contract roșcovețenii a ce semăna urlletul găinarului. Că nu semăna a urllet omenesc – cu asta se învoiau toți. Dar în rest – nu. Unii credeau că urlletul fusese unul de bucurie nebună că mai trăiește; alții, și cei mai mulți, că așa trebuie să urle un lup bătrân, rănit de moarte, cu atât mai mult cu cât, odată cu stăpânul, prinse a scheuna și jigodia legată lângă șopron. Adevărul nu se va ști niciodată. Dar fapt e că în sat rămase o vorbă, folosită adesea de bărbații mai

inimoși când încercau să bage mințile în capetele muierilor îndărătnice:

— Ce urlă, fa nebuno, că nu ești Panteleu!

Țoalele și așternutul abia făceau o bocceluță, pe care o nevastă mai grijulie o depuse lângă găinar.

Casa lotrului fu dărâmată repede. De altfel, nici nu era nevoie de mare efort. Trei voinici au culcat-o la pământ numai cu umerii, același lucru l-au făcut cu șopronul și, după ce s-a așezat colbul, numai stuful acoperișului, ce-și mai păstrase cumva forma, trăda locul unui fost cămin.

— Iate, măi! făcu un flăcău. Nicio icoană. Nicio grindă! Mare gospodar...

Foc n-au pus de teamă că era vreme cam uscată.

Panteleu își tăiasă de la o vreme urletul, gema surd și tot încerca de se poate ține pe picioare. În cele din urmă, reuși.

Mulțumită de cele văzute și auzite, lumea începu să se împrăștie. Curând nu mai rămaseră în curte decât cei doi conducători ai execuției, bătrânul samaritean și câțiva copii.

— Ei, lotrule, zise într-un târziu bătrânul, ia fă zece pași!

Panteleu porni să pășească, scâncind și schimonosindu-se.

— Ai putere destulă, constată moșul, ți-a prins bine carnea de găină. Acuma umflă-ți boarfele și să ne luăm rămas-bun. Încolo, cum a vrea Domnul: ori trăiești, ori mori... Hai!

Panteleu săltă cu greu bocceluța, făcu doi pași și se opri:

— Să spuneți la oameni că mă închin de iertare... Dacă o fi și-oi scăpa cu zile, am să mă răsplătesc...

— Hai, valea! făcu ajutorul vornicului, împungându-l cu un capăt de nua. Mai cu viață, mă tem că în altă parte totuna te așteaptă jувățul...

— Ba să mi se usuce..., mârâi găinarul și căzu într-un genunchi. Stătu așa o clipă ca străpuns de mare durere, apoi

se ridică. Câinele... Lăsați-mă să iau câinele... Fiți buni... Că viața de câine ne așteaptă pe amândoi...

Bătrânul apucă javra de floacele murdare și dădu să-l dezlege de la gât.

— Nu, nu! strigă speriat Panteleu. Dezleagă-l de la țărșuș și ține-l, altfel fuge...

— Poate-ar face mai bine să fugă, ce-i vinovat dobitocul? mormăi moșul, dar întinse lotrului capătul curmeiului...

La poartă, adică la locul unde au gospodăriile oamenilor poarta, Panteleu se întoarse cu fața la cei ce-l executaseră:

— Apoi mă rog de iertare și rămâneți cu bine!

— Nu uita, ticălosule, făcu ajutorul vornicului. La vale, până la râpă. Și pe buza râpei tot înainte. Și atâta ne-am văzut!...

N-au fost martori să-l vadă pe Panteleu părăsind satul. Doar copiii ce l-au însoțit de la depărtare până la râpă tot povesteau cum acesta a coborât cu opinteli și gemând în surpătura tăiată de șuvoaie, cum și-a oblojit spinarea și dosul cu frunze de brusture și tot încerca să-și îmbie câinele să-i lingă rănille, iar acesta întorcea capul în altă parte de putoarea păcurii...

Și atât.

Lungă vreme nu s-a mai auzit de găinar.

Atoateștiutorul meu cititor, ajuns cu răbdare până la acest punct doi, stă în momentul de față la îndoială: să continue lectura? S-o lase baltă? Mare plească, istoria unui sat, de fapt – cătun, ajuns în două sute de ani până la numărul cinci-șase cu gospodăriile! Spanac pe varză! Grozavă „ab urbe condita”!

Și totuși îl rog frumos să continue. Pentru că are dreptate numai parțial. În rest – va putea citi pentru prima oară o relatare veridică, aproape un reportaj despre felul și împrejurările în care a luat naștere o veche așezare umană. E vorba de ceva unic în literatura istorică mondială!

Într-adevăr, ce știm noi despre, să zicem, orașul nostru? Data când a fost pomenit pentru prima oară în letopisețe. Și atât. Mai departe – se inventează o legendă privitoare la denumire (în cazul nostru, un peceneg sau alt ungurean care își împrejmuiește o chișlă nouă!), se scad două-trei sute de ani din cel al pomenirii în document, ca să arate totul mai vechi, se născocesc o stemă (în cazul nostru, un izvor bătând din piatră și semănând mai degrabă cu organul prin care o vacă elimină produsul rinichilor!) – și dă-i înainte: hramul orașului, beție generală, entuziasm debordant, diplomă de cetățean de onoare unui descendent improvizat al pecenegului cu stâna...

Sau să luăm Bucureștii. Ciobanul Bucur. Un personaj tot atât de real ca și Aeneas, fiul Afroditei (sic!) și al lui Anchises (?!), care a întemeiat... Hai, lăsați-mă! Legende, legende... L-a văzut cineva pe acest Bucur? I-a descris vreo cronică înfățișarea? Virgiliu a avut cel puțin bunul-simț să ni-l prezinte în toate amănuntele anatomice pe inexistentul prinț troian, și zic inexistentul pentru că azi se poate dovedi științific că dintr-o zeiță inventată nu se putea naște un băr-

bat în toată firea! Legendă! Ficțiune! Din care motiv putem pune la îndoială însăși intemeierea unei familii sănătoase, recte Aeneas-Lavinia, cu atât mai mult a Romei!...

Parisul! Lutetia... Dar unde, de unde luăm numele galului sau galezului care a bătut primul țăruiș ori a uns cu mortar prima piatră pe *Île de la Cité*, ca să dea naștere orașului ce ne trimite azi în R. Moldova Alianța Franceză? Legende, invenții...

Pe când Găinariii...

Iată-l aproape viu, târându-se în lungul râpei și oblojin-du-și din când în când spatele-gios și șalele cu foi de brusture și de pătlagină, însoțit de dulăul murdar și credincios, care trebuie ținut din scurt ca să nu fugă (știe el undel), iată-l, zic, pe Panteleu Avădanei, cel care în anul de la Christos una mie opt sute doisprezece, în ziua de vineri de după Paștele Blajinilor va îmbogăți harta Europei cu o nouă așezare, ce va purta cu mândrie numele ingraterii lui meserii...

Nici vorbă de legendă sau născocire – totul săvârșit cu martori oculari, totul păstrat cu sfințenie în memoria contemporanilor și urmașilor, deși, în lipsa prezenței unui Costin sau Neculce, nu s-a inserat nimic în letopisețele vremii...

Și încă una: amețit de pe băncile școlii de rigidul Ureche și îmbrobodit de romanticul Neculce cu ale lui „O samă...”, cititorul mai săritor la paiul vecinului decât la bârna proprie poate găsi în lucrarea de față unele momente de pasișă sau chiar de plagiat! Mă grăbesc să-i sting nobila indignare de la bun început: totul e făcut cu bună știință, mobilul acestei riscante întreprinderi nu a fost altul decât acela de a da, în lipsa unor cronici latine sau slavone, oarecare virtuală patină sărăcuței relatări prezente. Altfel cum s-ar putea înțelege și chiar aproba – în veacul nostru împănat cu compasiune, umanism și vegheat de o justiție echidistantă – unele scene demne mai degrabă de un Far West decât de centrul Europei?!...

Iar între timp Panteleu încerca din răspuțeri și fără prea mare succes să pună cât mai multă distanță între persoana proprie și satul în care huzurise. Scăpat de spaima că mulțimea înfierbântată ar fi putut să nu ia în seamă legile țării și să-i pună juvățul la gât, abia acum începea să simtă că nuielele primite nu erau chiar un dar al Domnului. Legă javra de o tufă, își făcu larg o cruce și se întinse pe spate în firicelul de apă ce curgea liniștit pe fundul râpei. Apa rece ca gheața, care cobora de la cele trei izvoare din celălalt capăt al satului, îi stinse pe-o clipă arsurile, dar, de cum se ridică, durerile îl luară și mai tare.

„Ia, grijania mă-sii, nici măcar dohotul nu se spală!”, se gândi el suspinând.

Desfăcu bocceluța, scoase din grămăjoara de boarfe cămășoiul de tort în tort, era haina lui de duminici, și îl îmbrăcă peste cap. Urlă de parcă i-ar fi tras cineva grebla pe spate. Nu mai riscă să-și îmbrace și cioarecii. Se mulțumi să-și arunce pe spate țolul cu care se învelea în lungile nopți de iarnă și să-și strecoare sub cămășoi alte foi de brusture. Încercă să escaladeze malul, ca să-și urmeze drumul pe pământ neted, dar puterile nu-l ajutară. Continuă să înainteze anevoie din piatră în piatră, din când în când lunecând pe calupurile de humă cenușie. Îl ardeau nu numai pielea și carnea, izbiturile nuielelor îi ajunseseră și rărunchii, simțea cum îl trag spre pământ măruntaiele, iar când se opri pentru nevoie, văzu că se pișă cu sânge. Dar nu se opri. Știa vreo doi consăteni care nu s-ar sfii să-l ajungă din urmă și să-i facă felul. Mai ales gândul la ei îl făcea să miște cât mai repede picioarele ce-i tremurau vargă.

Era o primăvară secetoasă și cam întârziată, zilele se lungeau văzând cu ochii, dar cu chindiile ce se lăsau în râpă se

facea tot mai întuneric și trebuia să urce pe mal, altfel îl puteau lăsa și ultimele puteri, iar asta ar fi însemnat sfârșitul.

Ajuns la locul unde un stei uriaș obligase râpa să cotească, înțelese că n-a făcut cine știe ce drum, poate vreo trei kilometri. Dar își mai aminti că în spatele stâncii apele ce veneau din deal pe vreme de ploaie săpau an de an un început de altă râpă. Era mai puțin priporoasă și ar fi putut s-o urce... Însă, chiar în clipa când punea piciorul pe temelia steiului ca să-l înconjoare, pe firul apei, înotând grăbit, se arătară vreo cinci rațe. Panteleu n-ar fi fost în stare niciodată să spună lămurit cum a fost treaba, cum s-a putut îndoi din șale să se aplece fără să-l curme durerea, cum a apucat rața din fruntea șirului, cum i-a sucit dintr-o mișcare gâtul și i-a băgat capul sub aripă, cum a împins-o în boccea, unde mai avea un cojocel peticit, o jumătate de blană de oaie și o oală (în care fierbea găinile!) – cum a reușit să se gândească în același timp că vine repede noaptea dacă se întorc acasă orătăniile acestea lacome, pentru că, tocmai când dădea să se îndrepte, trupul supus nenorocitului de supliciu îl trădă. Să fi fost pârâiașul cu o palmă mai adânc, nu ar mai fi răsărit pe globul pământesc așezarea cu numele de ocară „Găinari”. N-ar fi putut spune cum a ajuns ud learcă pe iarba bogată ce însoțea malul în tot lungul, poate doar cum a deschis pe-o clipă ochii, ca în clipa următoare să-i închidă pentru a se prăvăli cu fața în jos într-un hău fără sfârșit...

Deși lăcașul sfânt al Roșcoveților purta hramul cuvioasei Parascheva, roșcovețenii evitau să dea acest nume nou-născuților. Pricina era una și simplă: Parascheva de lângă izvoare, curva, farmazoana și doftoroaia satului, o țigancă (deși ea nu-și recunoștea etnia!) de vreo treizeci și mai bine de ani, frumoasă foc și al naibii rea de muscă.

De vreo cincisprezece ani, de când neștiut cum și de unde se aciuse la bătrâna doftoroaie Răsura (care în scurtă vreme se și stinse, înainte de a lămuri obștea ce-i și cine-i nou-venita), satul se despărțea în două de cum dădea primăvara. Pricina era, firește, Parascheva de lângă izvoare...

O jumătate din gospodine cereau excomunicarea imediată și definitivă a curvei, socotind astfel că bărbații nu vor mai întârzia nopțile pe dealuri sau cine mai știe pe unde, cealaltă jumătate se punea cu toate puterile contra, de cum își amintea că, fără ajutorul farmazoanei, cu buruienile și fierțurile ei, nu și-ar mai fi scos copiii din iarnă.

Gospodarii, din motive lesne de înțeles, erau mai rezervați. Unii cu gândul la ce-a fost, alții cu gândul la ce-ar putea fi, la toate buclucurile provocate de soațele mai posesive și mai rele de gură alegeau poziția neutralității sau cel mult a lui „da” și „nu”, dar ambele cu jumătate de gură. Cât despre flăcăi!... Cuvântul lor, deși nu avea greutate în adunările obștești, în cazul dat biruia. Cei care luau deciziile în asemenea pricini intuiau, dacă nu chiar știau, că fără o Paraschevă multe nenorociri se puteau abate asupra vieții în viitoarele familii: un inițiat face cât trei papă-lapte...

Oricum, cu toate că nu putuse scăpa în acest răstimp de câteva păruiele, învățătoarea flăcăilor și prietena de câteva

clipe a bărbaților continua să-și practice meseriile cu tragere de inimă, spre mulțumirea unora și invidia (de ce să nu spunem lucrurilor pe nume?) altora.

Și-apoi cine știa mai bine decât ea graiul naturii, cutremurătoarea dărnicie a trupului de femeie și felul în care trebuie să-l dăruiești? Cine știa mai bine când și cum să strângă buruiana trebuincioasă la cutare și cutare lingoare, să sape mai iscusit și mai la vreme rădăcina dătătoare de vigoare și sănătate?

Astfel, nimic de mirare că vinerea de după Paștele Blajinilor o prinsese pe Dealul Luminăției Sale, cum numiseră oamenii știutori întinsul acela înclinat și nesfârșit la poalele căruia zăcea în adâncă uitare Panteleu Avădanei, jertfa spurcatului obicei de a pune mâna pe ce nu este al lui...

De data aceasta căuta sculățul, un fel de pătrunjel uriaș și sălbatic, o buruiană foarte mofturoasă, care-ți dă răgaz mai puțin de-o săptămână ca s-o scoți, pentru a te răsplăti cu darul pe care-l avea de la Cel de Sus. Și să fi fost numai atâta – vremea. Dar mai avea rădăcina și apucătura de a-și alege cele mai tainuite locuri în care să-și facă veacul. Așa că abia spre chindii izbutise farmazoana să-i dea de urmă. O dureau picioarele de umblet prin pripoare și îi amortiseră degetele de atâta scormonit în adâncul țelinii: ferească sfântul să atingi planta cu fierul! Dar ducea la piept, învelit într-un șervet curat, leacul cel vrăjit, promis la doi flăcăi pe care natura îi cam obijduise cu vლაgă bărbătească și care o priveau trist-întrebător ori de câte ori o întâlneau.

— Sculățulel, băiețeei mei, sculățulel are să vă facă bărbați! Și atunci să vedeți voi cine-i Parascheva! Numai să treacă Paștele.

Dar nici ea, vrăjitoarea, doftoroaia, știutoarea tuturor farmecelor, nu bănuia ce-i ținea tăinuit soarta în clipa când

era cât pe ce să calce pe trupul vărgat de nuiete și mirosind a dohot... Plecată în căutarea sculățelului cu noaptea în cap, n-avea cum să știe femeia despre evenimentele zilei. Se aplecă asupra trupului ce zăcea cu o parte a feței în glod și, la lumina tot mai puțină a chindiilor, îl prinse de umeri, îl întoarse pe spate și îl recunoscu pe Panteleu.

„Aracan de mine! se gândi. Nu i-a fost dat să moară ca oamenii, bețivanul!”

Dar bețivanul icni o dată lung și crăpă ochii.

Abia atunci observă Parascheva că omul ținea strâns în palmă un curmei de funie, la capătul căruia stătea întins și nemișcat un dulău flocos, murdar și tăcut.

— Cum ai ajuns aici, omule? întrebă ea. Cine te-a potrivit așa?

Panteleu nu-i răspunse. Gemu ca o vită răpusă de talan și se prăbuși iarăși în neștire.

— Ei, ei, Panteleu, strigă Parascheva, nu muri, că nu te las!

Farmazoana era om de acțiune și viața o învățase să nu cedeze în fața aparențelor. Nu era nevoie de prea multă știință ca să înțelegi ce însemnau vârcile de pe spinarea găinarului, mai avusese ea vreo trei clienți cu aceeași boală, iar prezența păcurii, fiind vorba de un bărbat, dezvelea și pricina. Vasăzică, nu avea niciun rost să dea fuga după ajutor: nu l-ar fi primit. Așa că legă coteiul de niște buruieni, întinse pe iarbă țolul și, mai icnind, mai opintindu-se, aduse pătimitul pe velință, îl potrivi pe-o coastă și-l trase la umbra unui tufar uriaș de curul-boului.

Panteleu gemea din când în când.

„Simte durerea, hotări Parascheva. Vasăzică, poate scăpa. Dacă nu era dohotul...”

Desfăcu bocceaua să mai afle ceva de căldură și sub jumătatea de blană găsi rața. Mai trăia! Pasărea măcăi o dată să se audă și în sat și se repezi să fugă.

„S-a găsit și un suflet bun, își zise femeia. I-a pus și mâncare...”

Panteleu avea fierbințeală. Parascheva aduse apă în oala pe care-o găsisese în bocceluță, îl stropi pe față și-i udă buzele uscate. Dădu să bea și câinelui, care linchi pe săturate, dând din coadă.

— Bei și tu, potaie, ca și stăpânul, zâmbi farmazoana.

Stăpânul deschise iar ochii și gemu, de parcă ar fi vrut să spună ceva.

— Panteleu, stai așa cum stai, să nu pleci. Într-un picior mă întorc. Am să-ți aduc leacuri.

Curva îi zări, în sfârșit, mădularul, care-o uimise pe muieră de la judecată. Îl privi parcă speriată, chicoti și îl clătina cu degetul:

— Oho! Acuma chiar să știi că te pun pe picioare! Așa bogăție...

Sări și o luă la fugă spre sat de parcă nu călcase atâta drum. Strigă peste umăr la câine:

— Ai grijă de stăpân, că te omor!

5

Răbdătorul, dar și curiosul cititor al acestor (nu mai țin minte cum le zicea Creangă, probabil: fleacuri), hai, al acestor fleacuri, a observat, desigur, că în proza zilelor noastre se evită un milion de amănunte ale prozei de odinioară, cum ar fi descrierea așezată (de obicei, poetică sau realist sumbră!) a